

Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach
vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia
podoblasť vyučovania prvého jazyka
UKRAJINSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

Autorka: Mária Kamožinová

1. Aké zmeny prinášajú nové vzdelávacie štandardy?

Zmeny vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia

Zmeny vo vyučovacom predmete ukrajinský jazyk a literatúra v nových vzdelávacích štandardoch

Najzákladnejšou zmenou vo vyučovaní ukrajinského jazyka a literatúry (ďalej aj UJL) je získavanie vedomosti a gramatických pravidiel nie memorovaním, ale vlastnou praxou – skúsenosťou žiaka, vyvodením z viacerých textov, príkladov. Vynecháva sa informácia metodického charakteru a to počet diktátov a slohových prác, ich zameranie a kritériá hodnotenia.

ŠVP pre ukrajinský jazyk a literatúra 2009	Vzdelávacie štandardy UJL pre 1.cyklus
Ciele majú byť žiakmi splnené v dvoch časových úsekoch: do konca druhého ročníka a do konca štvrtého ročníka.	Ciele 1. cyklu (1, 2., 3.ročník) majú byť splnené do konca 3.ročníka
Ciele : vzdelávacie, analytické, poznávacie, výchovné	Ciele sa dosahujú pomocou piatich komponentov: komunikačná

	<p>interakcia, hovorená produkcia, písaná produkcia, vecná recepcia, zážitková recepcia</p>
<p>K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu.</p>	<p>vo vzdelávacích štandardoch UJL v jednotlivých komponentoch je výkonový štandard vymedzovaný z obsahového štandardu, obsahuje pojmy a činnosti potrebné na dosiahnutie výkonových štandardov. Napr. k výkonovému štandardu v komponente hovorená produkcia <i>Formulovať jednoduchú informáciu a vyjadriť v nej podstatné fakty</i> prislúchajú tieto časti obsahového štandardu: <i>správne vytvoriť jednoduchú informáciu; v jednoduchej informácii vyjadriť podstatné fakty presne a pravdivo; formulovať informácie s vyznačením faktov a s použitím tykania alebo vykania.</i></p>
<p>Tvarová/morfologická rovina jazyka podstatné mená: všeobecné a vlastné rod, číslo, pád prídavné mená zhoda podstatného a prídavného mena v rode, čísle a páde slovesá, rozkazovací spôsob, zámená, funkcia zámen číslovky: základné, radové</p>	<p>Ostávajú len podstatné mená, prídavné mená a slovesá</p> <p>Ďalšie slovné druhy v 2. cykle</p>

príslovky, predložky, spojky	
vie správne vyslovovať a napísať slová so zdvojenými spoluhláskami.	Presúva sa do 2.cyklu
Skladobná/syntaktická rovina jazyka veta: jednoduchá, rozvitá súvetie – formálne spájanie viet do súvetia	Presúva sa do 2.cyklu
Významová/lexikálna rovina jazyka synonymá antonymá	Presúva sa do 2.cyklu
roznávanie porekadla – приказки a príslovia - прислів'я, poviedka – оповідання, povest' – переказ (легенда)	Presúva sa do 2.cyklu
list, pohľadnica	Presúva sa do 2.cyklu
osnova	Presúva sa do 2.cyklu
vie porozprávať zážitok podľa osnovy alebo obrázkov na základe časovej postupnosti.	Presúva sa do 2.cyklu

Ďalšou zmenou sú aj **gradačné úrovně cieľov výkonových štandardov v jednotlivých obsahových komponentoch**, posilnených o komunikačný, činnostný a zážitkový charakter, ktoré by bolo vhodné gradovať podľa zloženia triedy. Ak je v triede žiakov viac, môžu sa vytvoriť skupiny, ktoré by gradáciu mali prispôbenu podľa vospelosti žiakov. Tým by sa väčšia pozornosť venovala rozvíjaniu praktických komunikačných spôsobilostí žiaka, prežívaníu umeleckého textu, podporovaníu vlastného objavovania jazykových javov, procesu tvorenia a porozumenia textu a formovaníu žiaka ako čitateľa a pisateľa.

Kladnou zmenou je **členenie obsahového štandardu na tematické celky, ktoré sa gradujú vo všetkých cykloch nadväzne**. Napr. v písanej produkcii v prvom cykle je *ovládať všetky písané a k ním tlačené písmená ukrajinskej azbuky*, v druhom cykle okrem iného *posúdenie úspešnosti vlastného písania* a v 3.cykle *sebavyjadrenie prostredníctvom rôznych techník tvorivého písania*.

Nový vzdelávací štandard UJL umožňuje **prepájanie so vzdelávacími štandardmi všetkých prierezových gramotností**, ktoré vymedzuje nový Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie; prináša viaceré podnety na rozvíjanie dvoch rámcových oblastí v novom ŠVP, a to charakteru a metakognície. **Charakter** sa v ŠVP vymedzuje ako *súbor osobnostných a morálnych črt alebo dispozícií, ktoré riadia človeka, ovplyvňujú jeho motiváciu a vyvolávajú špecifické morálne city*. **Metakognícia**, t. j. *rozvoj uvedomovania si, chápania a regulácie vlastných kognitívnych procesov a stratégií učenia sa*, má významné postavenie už od 1. cyklu (**viď SJL**)

PRACOVNÁ VERZIA

2. Ako „čítať“ vzdelávacie štandardy?

Vzdelávacie ciele a výkonový a obsahový štandard sú spracované vo vzájomných vzťahoch a súvislostiach nielen v rámci jedného cyklu, ale aj naprieč cyklami. Nadväznosť a postupná gradácia úrovne cieľov a štandardov je umožnená jednotnou líniou predmetových komponentov UJL v celom základnom vzdelávaní.

V nasledujúcich troch ukážkach možno sledovať previazanosť a gradáciu vzdelávacích cieľov v jednotlivých cykloch, ako aj gradáciu výkonových a obsahových štandardov, ktoré k daným cieľom prináležia.

Tabuľka 1a Ukážka gradácie vzdelávacích cieľov z komponentu *vecná recepcia* v cykloch

Ciele podoblasti vyučovania prvého jazyka UJL		
Osvojiť si stratégie porozumenia a tvorenia textu a využívať ich pri spracúvaní a vyhodnocovaní informácií a pri sebvýjadrovaní		
Gradácia vzdelávacích cieľov (komponent <i>vecná recepcia</i>)		
1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none">• Počúvať a čítať primerané vecné texty• Klásť otázky zamerané na obsah textu a na vlastné porozumenie textu.	<ul style="list-style-type: none">• Aktívne počúvať a čítať primerané vecné (aj odborné) texty• Použiť základné stratégie porozumenia textu a posúdiť mieru vlastného porozumenia.	<ul style="list-style-type: none">• Čítať a počúvať rôzne druhy vecného (najmä odborného) textu, rozumieť mu, zhrnúť a vyhodnotiť získané informácie, využiť informácie pri vzdelávaní a v iných komunikačných oblastiach.• Uplatňovať stratégie porozumenia textu, plánovať a monitorovať úspešnosť porozumenia, regulovať vlastné porozumenie textu.

Tabuľka 1b Ukážka gradácie výkonových štandardov zodpovedajúcich cieľom z komponentu *vecná recepcia*

Ciele podoblasti vyučovania prvého jazyka UJL v základnom vzdelávaní:		
Osvojiť si stratégie porozumenia a tvorenia textu a využívať ich pri spracúvaní a vyhodnocovaní informácií a pri sebvýjadrovaní		
Gradácia výkonových štandardov (komponent <i>vecná recepcia</i>)		
1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> • rozoznávať slová a vety v čítanom texte; • rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede; • identifikovať neznáme slová. 	<ul style="list-style-type: none"> • vyjadriť a zdôvodniť svoj názor na čítaný text; • reprodukovať a posudzovať mieru vlastného porozumenia zo získaných informácií; • identifikovať explicitné a vyvodzovať implicitné informácie v primeraných digitálnych textoch. 	<ul style="list-style-type: none"> • porovnávať obsahové, kompozičné a jazykové odlišnosti textov podľa rôzneho komunikačného zámeru a slohového postupu; • porovnávať obsahové, kompozičné a jazykové odlišnosti textov; • analyzovať jazykové prostriedky v texte; • pomenovať hodnotu a funkcie jazyka v osobnom, v spoločenskom živote, rozvíjať pozitívny postoj k iným jazykom a kultúram.

Tabuľka 1c Ukážka gradácie obsahových štandardov zodpovedajúcich výkonovým štandardom z komponentu *vecná recepcia*

Ciele podoblasti vyučovania prvého jazyka UJL v základnom vzdelávaní:		
Rozpoznať základné žánre literatúry pre deti a základné komponenty umeleckého textu najmä z národnej literárnej tvorby		
Gradácia obsahových štandardov		
1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> • rozlišovanie a poznávanie primeraných druhov a žánrov vecného textu; • modelovanie spôsobu premýšľania pri čítaní; • chápanie seba ako poslucháča/čitateľa schopného porozumieť textu. 	<ul style="list-style-type: none"> • počúvanie, samostatné čítanie a prezeranie primeraných žánrov vecného textu v rámci obsahov; • porozumenie súvislým a nesúvislým informačným a opisným žánrom, primeraným digitálnym textom s odbornou funkciou, reklamným textom a jednoduchým rečníckym prejavom; • vnímanie seba ako aktívneho čitateľa/poslucháča schopného zlepšovať, objektívne posúdiť výsledky čítania/počúvania v komunikácii s druhými ich vyjadriť, zdôvodniť, prípadne korigovať. 	<ul style="list-style-type: none"> • analyzovanie propagačnej a presvedčovacej funkcie v rôznych druhoch reklamného textu, porozumenie a rozlišovanie rečníckych žánrov; • upevňovanie a využívanie osvojených stratégií čítania, učenia sa z textu a náročnejších foriem spracovania obsahu v digitálnom prostredí; • vyhodnocovanie cieľov, reflexia a komunikovanie výsledkov čítania alebo počúvania podľa vlastného výberu.

UKÁŽKA Z KOMPONENTU HOVORENÁ PRODUKCIA

Tabuľka 2a Ukážka gradácie vzdelávacích cieľov z komponentu *hovorená produkcia* v cykloch

Ciele podoblasti vyučovania prvého jazyka UJL v základnom vzdelávaní:		
Osvojiť si stratégie porozumenia a tvorenia textu a využívať ich pri spracúvaní a vyhodnocovaní informácií a pri sebvýjadrovaní		
Gradácia vzdelávacích cieľov (komponent <i>hovorená produkcia</i>)		
1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none">• viesť jednoduchý dialóg primerane situácii a komunikačnému partnerovi;• vyjadriť myšlienky v súvislom hovorenom prejave.	<ul style="list-style-type: none">• viesť dialóg v súkromnom a verejnom prostredí vecne a sociálne primeraným spôsobom;• pripraviť a predniesť primeraný hovorený prejav určený pre verejné komunikačné prostredie.	<ul style="list-style-type: none">• aktívne vstupovať do hovorenej komunikačnej interakcie, vecne a sociálne primerane reagovať na repliky komunikačného partnera, formulovať primerané argumenty;• pripraviť a prezentovať primerané hovorené a obrazovo-hovorené texty s komunikačným zámerom objasniť problém alebo presvedčiť adresáta.

Tabuľka 2b Ukážka gradácie výkonových štandardov zodpovedajúcich cieľom z komponentu *hovorená produkcia*

Ciele podoblasti vyučovania prvého jazyka UJL v základnom vzdelávaní:		
Osvojiť si stratégie porozumenia a tvorenia textu a využívať ich pri spracúvaní a vyhodnocovaní informácií a pri sebvýjadrovaní		
Gradácia výkonových štandardov (komponent <i>hovorená produkcia</i>)		
1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> • formulovať jednoduchú informáciu a vyjadriť v nej podstatné fakty; • reprodukovať prečítaný alebo počutý text na základe vlastnej skúsenosti alebo zážitku, uplatňovať pritom časovú následnosť; • predniesť jednoduchú riekanku, vinš, hádanku, miestnu ľudovú pieseň, detskú pieseň • uplatňovať v hovorenom prejave zrozumiteľnú artikuláciu a spisovnú výslovnosť; • s pomocou učiteľa korigovať nepresnosti alebo nejasnosti v svojom ústnom vyjadrení. 	<ul style="list-style-type: none"> • zhromažďovať potrebné informácie a vytvárať myšlienkové ucelené hovorené texty s konkrétnym komunikačným zámerom; • vyzozprávať príbeh so zápletkou a jej riešením; • počúvať hovorené prejavy iných, klásť otázky, upravovať obsahovú a jazykovú stránku v jednoduchom rečníckom prejave; • opisovať objekty vystavené priamemu pozorovaniu. 	<ul style="list-style-type: none"> • vytvárať obsahovo a formálne súdržné hovorené texty s rôznym komunikačným zámerom; • zhromažďovať, hodnotiť, využívať získané informácie z viacerých zdrojov, overovať ich a prezentovať ich pravdivosť; • pripravovať a kultivovane prednášať príležitostné rečnícke prejavy s rešpektovaním a uplatňovaním jazykových pravidiel, popri jazykových a mimojazykových prostriedkov; • analyzovať a hodnotiť hovorené prejavy iných, svoje stanovisko podoprieť argumentmi.

Tabuľka 2c Ukážka gradácie obsahových štandardov zodpovedajúcich výkonovým štandardom z komponentu *hovorená produkcia*

Ciele podoblasti vyučovania prvého jazyka UJL v základnom vzdelávaní		
Vyjadrovať obsahy a komunikačné zámery prostredníctvom rôznych žánrov hovoreného textu.		
Gradácia obsahových štandardov		
1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
<ul style="list-style-type: none"> • zhromažďovanie kľúčovej slovnej zásoby a kľúčových informácií na rozvíjanie témy hovoreného prejavu; • reprodukovanie vypočutého alebo čítaného textu a rozvíjanie témy podľa komunikačného zámeru; • úprava nepresností a nejasností v ústnom vyjadrení pomocou učiteľa alebo spolužiakov; • formulovanie jednoduchého príležitostného rečnickeho prejavu: ústne pozvanie, privítanie, rozlúčenie a blahoželanie, ľudový vinš (Vianoce, Nový rok, Veľká noc). 	<ul style="list-style-type: none"> • rozlišovanie spontánneho a pripraveného hovoreného prejavu; • zhromažďovanie informácií potrebných na rozvíjanie témy, zdôvodnenie výberu podľa komunikačného zámeru; • prednášanie hovoreného prejavu v prostredí triedy, školy alebo na verejnosti; • rozprávanie prežitej skúsenosti, objasňovanie a plánovanie udalosti, reálny alebo vymyslený príbeh so zápletkou a jej riešením; • rozlišovanie súkromného a verejného hovoreného prejavu; • používanie vhodnej slovnej zásoby podľa témy a komunikačného 	<ul style="list-style-type: none"> • zhromažďovanie materiálu selektovaním vhodných stratégií prípravy a úpravy textu, využívanie knižných a elektronických jazykových slovníkov; • prezentovanie kultivovaného prednesu hovoreného prejavu a obrazovo-hovoreného textu, funkčné prepojenie jazykovej a obrazovej zložky v prostredí triedy, školy alebo na verejnosti. • počúvanie hovorených prejavov iných, sebareflexia prezentovaného; • vyjadrovanie názoru na aktuálne témy s podporou argumentov a s cieľom presvedčiť adresáta; • moderovanie podujatia

	zámeru textu.	formou rečníckeho prejavu; • používanie tematickej a odbornej slovnej zásoby v rámci obsahového zamerania textu.
--	---------------	---

PRACOVNÁ VERZIA

3. Ako pracovať so vzdelávacími štandardmi pri tvorbe učebných osnov?

UKÁŽKA 1

1. Prvý cyklus, vecná recepcia.

2. Výkonový štandard:

Rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede

3. Zdôvodnenie výkonového štandardu:

V 1. cykle je potrebné, aby sa žiak naučil čítať text, aby mu porozumel, aby pochopil hlavnú myšlienku a vedel rozlišovať komunikačný zámer výpovede.

4. Vzťah s ďalšími štandardmi:

Výkonový štandard súvisí so štandardom *identifikovať neznáme slová, komunikovať nedorozumenie, orientovať sa v textoch a porozumieť ich explicitným a základným implicitným významom*. Úzko súvisí s hovorenou a písanou produkciou.

5. Úrovne výkonového štandardu:

Výkonový štandard rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede sa dá postupne dosiahnuť:

- ovládať azbuku písanú a tlačenú;
- plynulo čítať nahlas a potichu;
- porozumieť slovám, slovným spojeniam a neznámym slovám;
- vedieť tvoriť vety;
- naučiť sa klásť otázky a odpovedať na ne;
- vyhľadávať kľúčové informácie;
- reprodukovat obsah textu.

Výber častí obsahového štandardu:

Nižšie uvedené úrovne výkonového štandardu (Tabuľka 3) sú dôležité pre ďalšiu prácu v 2. a 3. cykle.

Tabuľka 3 Obsahový štandard na rozvíjanie spôsobilosti *rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede (komponent vecná recepcia)*.

Tematický celok	Výber obsahového štandardu v tematickom celku
Elementárne čítanie	<ul style="list-style-type: none"> - čítanie primerane obťažného tlačeného textu nahlas a potichu; - rozvíjanie čitateľských zručností;
Porozumenie textu	<ul style="list-style-type: none"> - pozorné počúvanie; - reprodukovanie obsahu textu; - kladenie otázok; - rozhovor s pomocnými otázkami na porozumenie.
Metakognitívne procesy pri recepcii vecného textu	<ul style="list-style-type: none"> - modelovanie spôsobu premýšľania pri čítaní; - chápanie seba ako čitateľa schopného porozumieť textu;
Žánre vecného textu	<ul style="list-style-type: none"> - rozlišovanie primeraných druhov vecného textu; - rozlišovanie primeraných žánrov - vyhľadávanie kľúčových informácií v informačnom texte.
Komunikačné prostriedky a pravidlá	<ul style="list-style-type: none"> - pozorovanie jazykového vyjadrenia komunikačného zámeru v čítanom texte; - rozlišovanie vyjadrenia komunikačného zámeru v čítanom texte; - uplatnenie použitých a osvojených pravopisných pravidiel.

UKÁŽKA 2

1. Prvý cyklus, hovorená produkcia.

2. Výkonový štandard:

Formulovanie jednoduchej informácie a vyjadrenie v nej podstatných faktov.

3. Zdôvodnenie výkonového štandardu:

Pre žiakov 1.cyklu je dôležité vedieť sformulovať jednoduchú informáciu a vyjadriť v nej podstatné fakty.

4. Vzťah s ďalšími štandardmi:

Výkonový štandard súvisí s výberom témy, so zhromažďovaním slovnej zásoby a kľúčových informácií, upravovaním nepresností a nejasností v ústnom vyjadrení, formulovaním jednoduchého rečníckeho prejavu s uplatňovaním pravidiel ukrajinskej spisovnej výslovnosti. Úzko súvisí s komunikačnou interakciou, písanou produkciou a vecnou recepciou.

5. Úrovne výkonového štandardu:

Výkonový štandard rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede sa dá postupne dosiahnuť:

- vedieť zhromaždiť kľúčovú slovnú zásobu na rozvíjanie témy hovoreného prejavu;
- reprodukovat' vypočutý alebo čítaný text;
- upravovať nejasnosti a nepresnosti v ústnom vyjadrení;
- klásť otázky k obsahu počutého;
- formulovať odpovede na položené otázky;
- vyhľadávať kľúčové informácie v texte;
- vyjadrovať myšlienky v ucelených vetách;
- formulovať jednoduché rečnícke prejavy k Vianociam, k Novému roku, k Veľkej noci, ústne pozvanie, privítanie, rozlúčenie, blahoželanie.

6. Výber častí obsahového štandardu:

Nižšie uvedené úrovne výkonového štandardu (Tabuľka 4) sú dôležité pre ďalšiu prácu v 2. a 3. cykle.

Tabuľka 4 Obsahový štandard na *formulovanie jednoduchej informácie a vyjadrenie v nej podstatných faktov (komponent hovorená produkcia)*.

Tematický celok	Výber obsahového štandardu v tematickom celku
Príprava a prednes hovoreného prejavu	<ul style="list-style-type: none"> - zhromažďovanie kľúčovej slovnej zásoby, - výber témy; - zhromažďovanie kľúčových informácií na rozvíjanie témy hovoreného prejavu; - rozvíjanie témy podľa komunikačného zámeru.
Reflexia hovoreného/počúvaného prejavu	<ul style="list-style-type: none"> - úprava nepresností alebo nejasností v ústnom vyjadrení; - počúvanie hovoreného prejavu spolužiakov; - formulovanie odpovede na položené otázky.
Žánre hovorového textu	<ul style="list-style-type: none"> - vyjadrenie kľúčových informácií v informačnom texte; - formulovanie jednoduchého príležitostného rečníckeho prejavu.
Komunikačné prostriedky a pravidlá	<ul style="list-style-type: none"> - vyjadrovanie myšlienok v ucelených vetách; - vyjadrovanie myšlienok s rôznymi komunikačnými zámermi; - rozširovanie slovnej zásoby; - uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti.

Obsahový štandard na rozvíjanie spôsobilosti *rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede (komponent vecná recepcia)* (ukážka 1) a obsahový štandard na *formulovanie jednoduchej informácie a vyjadrenie v nej podstatných faktov (komponent hovorená produkcia)* (ukážka 2) spolu súvisia, takže sa môžu využiť na jednej vyučovacej jednotke. Úzko s týmito obsahovými štandardmi súvisí aj *písaná produkcia*.

Napríklad:

Hovorená produkcia - vyjadrenie kľúčových informácií v informačnom texte ústne,

Písaná produkcia - vyjadrenie kľúčových informácií v informačnom texte písomne,

Vecná recepcia - prezentovanie získaných informácií ústnou formou.

Hovorená produkcia - formulovanie jednoduchého príležitostného rečnickeho prejavu,

Písaná produkcia - prezentovanie vlastného textu v prostredí triedy alebo školy,

Vecná recepcia - rozlišovať pri počúvaní textu komunikačný zámer výpovede.

Hovorená produkcia - vyjadrovanie myšlienok v ucelených vetách,

Písaná produkcia - vytvorenie jednoduchého písomného záznamu,

Vecná recepcia - pozorovanie jazykového vyjadrenia.

PRACOVNÁ VEĽ

4. Ako dosahovať výkonové štandardy resp. ciele vzdelávacej oblasti priamo vo vyučovaní – praktické ukážky

Nasledujúca kapitola je zameraná na ukážky priebehu vyučovacích hodín ukrajinského jazyka a literatúry s využitím viacerých komponentov pre 1.cykľus. Ukážka prvého textu sa nachádza v aktuálnej Čítanke ukrajinského jazyka pre 2. ročník základných škôl na strane 57. Učebnica je vhodná pre 2. ale i 3. ročník. Ukážka druhého textu je v tej istej čítanke na strane 136. Hlavnou úlohou je vhodný výber textov, aby im žiaci porozumeli, samostatne rozprávali a správne tvorili vety. Ciele konkrétnej vyučovacej hodiny určuje pedagóg, záleží na náročnosti, ktoré si vopred určí, nakoľko musí zohľadňovať vekové osobitosti a schopnosti žiakov.

Cieľom uvedených ukážok je priblížiť učiteľom spôsob konkrétnej práce s novými vzdelávacími štandardmi tak, aby sa postupne dosahovali výkonové štandardy prostredníctvom obsahových štandardov. S danými textami je vhodné pracovať na niekoľkých vyučovacích hodinách, pretože využívame komunikačnú interakciu, vecnú a zážitkovú recepciu i hovorenú a písanú produkciu. Úlohou nie je prečítať čo najviac textov, ale porozumieť im a naučiť sa z nich čo najviac. Danú učebnicu by som odporučila aj pre 3.ročník.

Čítanka z ukrajinského jazyka pre 2.ročník ZŠ. Autorka Katarína Macalová. Rok schválenia MŠ SR 1993.

UKÁŽKA 1

pre 2.ročník: Свідоцтво (Vysvedčenie)

Г. Кимак

Свідоцтво

Василько вранці встав, скоро умився, і поснідав. Мамі допоміг одягнути малу Олю. Потім розлучився з мамкою і вийшов із сестрою надвір. Надворі поклав Олю на санчата і пішов у дитячий садок. Тут він Олю дав вчительці, а сам побіг у школу.

Діти вже сиділи на своїх місцях. Почалися уроки. Діти читали, писали і малювали. На останньому уроці учителька роздала дітям свідоцтва.

Василь подивився у свідоцтво і щасливо усміхнувся. На свідоцтві були одиниці. Його сусід був дуже сумний, бо на свідоцтві мав самі трійки і четвірки.

Учителька підійшла до Іванка і сказала: - Хто як працював, так його і нагороджено! Хто допоможе Іванкові? - учителька звернулася до учнів.

Василь підняв руку і сказав: - Я поможу йому. Буду разом з Іванком готувати уроки, щоб на його свідоцтві були кращі оцінки.

Komunikačná interakcia

Výkonový štandard

- viesť jednoduchý dialóg, klást' otázky a odpovedať na nich jazykovo primerane

Obsahový štandard

- kladenie otázok a formulovanie odpovede,
- využívanie jazykových prostriedkov pri vyjadrovaní rôznych komunikačných zámerov,
- nacvičovanie artikulácie, výslovnosti a intonácie.

1. Motivačný rozhovor: Учні, прочитаємо текст про одного хлопчика. Послухайте і подумайте над його поведінкою. (Žiaci, prečítame text o jednom chlapcovi. Poročúvajte a zamyslíte sa nad jeho správaním.) – čítajú žiaci.
2. Otázky:

Як звати хлопчика? (Ako sa volá chlapec?)

Кого він допомагав одягнути? (Koho pomáha obliekať?)

Які особи ще в тексті? (Ktoré osoby sú ešte v texte?)

Що діставали діти в школі? (Čo dostávali deti v škole?)

Був Василько спокійний? (Vasiľko bol spokojný?)

Кому він вирішив допомагати? (Komu sa rozhodol pomáhať?)

Хоче хтось поставити якесь запитання? (Chce niekto položiť nejakú otázku?)

Dbajte na formuláciu odpovedí, odpovedať celou vetou. Pri odpovediach opravovať artikuláciu.

Vecná recepcia

Вýконový štandard

- rozoznávať slová a vety v čítanom texte, čítať plynulo a správne, nahlas a potichu,
- rozlišovať pri počúvaní a čítaní textu komunikačný zámer výpovede

Obsahový štandard

- čítanie primerane obťažného tlačeného textu nahlas a potichu,
- orientácia v texte,
- reprodukovanie obsahu textu, rozhovor s pomocnými otázkami na porozumenie s explicitným významom textu

1. Prepojenie s témou Rodina : Vymenovať členov rodiny spomenutých v texte (mama, syn, dcéra). Povedať ich mená.

2. Odpovedať na otázku:

Оля є Василькові хто? (Kto je pre Vasiľka Oľa?)

В котру пору року відбувається дія? (V ktorom ročnom období prebieha dej?)

Як розуміти словам: на двір – надвір? (Vysvetli učiteľ, žiaci nájdú dané slovo v texte).

Де проходить дія тексту? (Kde sa odohráva dej textu?)

Коли діти дістають сівдоцтво? (Kedy dostávajú deti vysvedčenie?)

Odpovede vyhľadávať v texte – vety, slová.

Písaná produkcia

Výkonový štandard

- korigovať vlastný písaný text, zosúladiť požiadavky na čitateľnosť písma,
- formulovať jednoduchú informáciu a vyjadriť v nej základné fakty,
- uplatňovať pri písaní osvojené pravopisné pravidlá

Obsahový štandard

- prepisovanie tlačeneho textu,
- vytvorenie jednoduchého písomného záznamu,
- uplatňovanie jednoduchých lexikálnych vzťahov v texte.

1. Úlohy:

Випиши із тексту всі дійові особи. (Z textu vypíš dejové osoby.)

Признач особам їх ім'я. (Prirad' osobám krstné mená.)

Придумай коротеньке речення і напиши його із словами надворі - на дворі. (Vymysli kratučkú vetu a napíš ju so slovami надворі - на дворі).

Upevnenie písania veľkých písmen v menách osôb. Správna formulácia vety.

Zážitková recepcia

Výkonový štandard

- vyjadriť svoj estetický zážitok verbálnym spôsobom,
- zaujať postoj k zobrazenému správaniu postáv a k ich činom.

Obsahový štandard

- rozvíjanie čitateľských zručností a tempa pri čítaní textu,
- charakterizovanie postáv v naratívnom príbehu,
- sledovanie usporiadania textu,
- porovnávanie konania hlavnej postavy so svojím správaním v podobnej situácii.

1. Zážitková recepcia spojená s hovorenou produkciou – pocity vyjadriť slovami, krátkymi vetami

2. Otázky:

Як вам подобається Василько? Чому? (Ako sa vám páči Vasiľko? Prečo?)

Як себе почував Іванко? (Ako sa sítil Ivanko?)

Як би ви себе повели в такому випадку ? (Ako by ste sa zachovali vy v takejto situácii?)

Kladné a záporné vlastnosti, slová s opačným významom.

PRACOVNÁ VERZIA

UKÁŽKA 2

pre 3.ročník z učebnice pre 2.ročník: Любіть книжку (Milujte knihu).

За Остапом Вишнею.

Любіть книжку.

Не дуже любив книгу Петрик. І не дуже добре з нею заоходив. От він одного вечора ліг спати, узяв книжку та й почав перед сном читати. А хоч Петрик знав, що як лежати, книжку не здорово читати. Лежить Петрик, читає і задрімав. А книжка — бух на підлогу. Листи в книжці позагиналися. Добре заснув Петрик, так твердо, що от на «бух» не пробудився.

І сниться Петрикові, що він сам книжка.

От бере його, книжку-Петрика, Оленка, що теж не дуже поважає книжку, бере, читає, і одночас обідає. Борщ із ложки капає на Петрика-книжку. Його пече, йому не приємно, що на нього борщ капає, та нічого не вдіє, бо він книжка.

А потім ухопили Петрика-книжку Михайлик і Володя та давай на ньому різні дурниці писати:

«Читав Вова» ...

Далі ще гірше!

Оленка почала Петрика-книжку ножицями різати, малюнки викроювати . .
Болить Петрика, аж «рятуйте» хоче крикнути .

Уже Петрик-книжка не книжка, а звичайний папір.

Так тяжко та так боляче зробилося Петрикові, що він аж пробудився.

— Ой, що зі мною зробили?!

А потім здогадався, що то був тільки сон, зітхнув легше. А потім подумав та й гасло про книжку склав:

► — Бережи книжку — це твій друг!

Hovorená produkcia

Výkonový štandard

- reprodukovat' prečítaný text, uplatňovať pritom časovú následnosť,
- s pomocou učiteľa korigovať nepresnosti alebo nejasnosti v svojom ústnom vyjadrení,

- uplatňovať v hovorenom prejave zrozumiteľnú artikuláciu a spisovnú výslovnosť.

Obsahový štandard

- reprodukovanie čítaného textu a rozvíjanie témy podľa komunikačného zámeru,
- počúvanie hovoreného prejavu spolužiakov, kladenie otázok k obsahu počutého a formulovanie odpovede na položené otázky,
- uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti.

1. Celý text prečíta učiteľ, potom žiaci po odsekoch. Každý odsek sa žiaci snažia reprodukovať, nepresnosti opravujú spolužiaci.

Не дуже любив книгу Петрик. І не дуже добре з нею заоходив. От він одного вечора ліг спати, узяв книжку та й почав перед сном читати. А хоч Петрик знав, що як лежати, книжку не здорово читати. Лежить Петрик, читає і задрімав. А книжка — бух на підлогу. Листи в книжці позагиналися. Добре заснув Петрик, так твердо, що от на «бух» не пробудився.

Учитель коригує а формує а оправує усне виадреніє жиаків, артикуляцію а спиловну́ в́исловно́сть. По пре́читані́ в́сєтќых одсеків отáзками sleduje нásledно́сть дежа.

Пісанá продукція

В́ыконовá штандард

- кориговати власний писаний текст,
- використовувати при творенні писаного тексту прімеране знаності словної засоби,
- uplatňovať при писанні освоєніє правописніє правділá.

Obsahový štandard

- vytvorenie konceptu textu a jeho úprava prostredníctvom kontrolných otázok,
- vytvorenie jednoduchého písomného záznamu,
- vyjadrovanie vzťahu k pomenúvaným javom prostredníctvom emocionálnych slov.

1. Otázky: (písomné odpovede)

Коли йшов Петрик спати? (Kedy šiel spať Petrik?)

Що робив перед сном? (Čo robil pred spaním?)

Хто його почав читати? (Kto ho začal čítať?)

За Оленкою, хто його взяв в руки? (Kto ho zobral do rúk po Olenke?)

Коли і чому він пробудився? (Kedy a prečo sa zobudil?)

Písomnými odpoveďami sa zároveň vypracuje koncept textu.

2. Скажіть, що вам не подобалося на поведінці дітей? (Povedzte, čo sa vám neráčilo na správaní detí?)

3. Напишіть з тексту емоціональні слова і придумайте антоніми - слова із протилежним значенням:

не приємно - приємно

тяжко - легко

боляче – не боляче

Знаєте ще якісь?

Vecná recepcia

Вýkonový štandard

- orientovať sa v nesúvislých textoch,
- identifikovať neznáme slová a komunikovať prípadné nedorozumenie.

Obsahový štandard

- reprodukovanie obsahu textu,
- zdôvodňovanie správnosti a nesprávnosti odpovedí,
- rozlišovanie a poznávanie primeraných druhov a žánrov vecného textu,
- pozorovanie slovotvorne súvisiacich slov v texte.

Úlohy

1. Знайдіть в тексті де діюві особи повторюються. (Nájdite v texte kde sa opakujú dejové osoby).
2. Випишіть слова яким добре не розумієте. (Vypíšte slová, ktorým dobre nerozumiete).

3. Із тексту выпишіть дійові особи і їх ім'я (Іменники - загальні і власні). (Z textu vypíšte dejové osoby, ich mená - Podstatné mená všeobecné a vlastné).
4. Подумайте і скажіть що робить (Дієслова) Петрик, Оленка, Вова, Михайлик. (Porozmýšľajte a povedzte čo robí – Slovesá, Petrík, Olenka, Vova, Michajlik).
5. Речення напишіть. (Vety napíšte). Odpovede môžu byť rôzne: Petrík спі. Petrík číta. Petrík leží. Petrík drieme.....
6. Знайдіть в тексті всі форми слова КНИГА. (Nájdite v texte všetky formy slova КНИГА).

Úlohou je naučiť žiakov podstatné mená vlastné a všeobecné, slovesá, jednoduchú holú vetu, emocionálne slová a slová opačného významu, rôznych tvarov slov.

5. Na čo sa pri vzdelávacej oblasti zamerať pri hodnotení?

Uvedená časť je spoločná pre všetky vyučovacie predmety v rámci podoblasti vzdelávania prvých jazykov vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia.

Kľúčové ciele a východiská hodnotenia vo vyučovacom predmete UJL

Pri hodnotení v predmete ukrajinský jazyk a literatúra je kľúčové hodnotenie komunikačných spôsobilostí (výkonov, resp. ich úrovní) v oblasti *komunikačnej interakcie, hovorenej a písanej produkcie a vecnej a zážitkovej recepcie*. Medzi základné spôsobilosti, ktoré je potrebné sledovať a hodnotiť, patrí:

- a) spôsobilosť vecne a sociálne primerane komunikovať s inými ľuďmi;
- b) spôsobilosť tvoriť a prezentovať rôzne žánre hovorených textov;
- c) spôsobilosť tvoriť rôzne žánre písaných textov a používať nápomocné stratégie písania;
- d) spôsobilosť porozumieť rôznym žánrom vecných textov a získavať z nich informácie;
- e) spôsobilosť porozumieť rôznym žánrom umeleckých textov a interpretovať ich;
- f) spôsobilosť získavať a overovať informácie z rozličných informačných zdrojov;
- g) spôsobilosť formulovať primerané argumenty a využívať ich v komunikačných činnostiach spojených s aktuálnymi témami;
- h) spôsobilosť uplatňovať získané znalosti o jazykovom systéme v praktickej komunikácii.

Ako sme uviedli v predchádzajúcich kapitolách sprievodcu, vzdelávacie ciele UJL sa naplňajú rozvíjaním komunikačných spôsobilostí žiaka, ktoré sú obsiahnuté vo [výkonovom](#) štandarde, pričom obsahový štandard má slúžiť dosahovaniu výkonového štandardu. Pri rozvrhnutí výkonových štandardov do ročníkov a pri priradení potrebných častí obsahového štandardu sa možno oprieť o úrovne (adaptácie) výkonového štandardu, ktoré sú spracované v osobitnom metodickom materiáli (pripravujeme metodickú príručku *Sprievodca Hodnotenie žiakov a ich vzdelávacích výsledkov*). Logicky sa potom dosahované komunikačné spôsobilosti (výkony a ich úrovne) stávajú hlavným predmetom hodnotenia žiaka v UJL na konci ročníka a na konci vzdelávacieho cyklu.

Napríklad **pri stanovovaní ročníkových cieľov v hodnotení žiaka** v 1. cykle v komponente *vecná recepcia* môžeme vychádzať z nasledujúcej adaptácie výkonového štandardu *Vyvodiť základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného textu*:

1. ročník
 - vyvodíť významy neznámych slov z počúvaného textu;
 - predpovedať obsah textu pomocou obrazového materiálu;
2. ročník
 - vyvodíť súvislosti medzi informáciami v počúvanom texte;
 - vyvodíť významy neznámych slov z čítaného textu;
 - predpovedať obsah textu podľa nadpisu;
3. ročník
 - vyvodíť súvislosti medzi informáciami v čítanom texte;
 - klásť otázky k informáciám vyvedeným z počúvaného a z čítaného textu;
 - orientovať sa v členení textu na úvod, jadro, záver a na odseky.

Zmeny v hodnotení vo vyučovacom predmete UJL

Posilnenie komunikačného, činnostného a zážitkového charakteru vyučovania sa premieta do potreby upraviť to, na čo sa pri hodnotení kladie dôraz.

Hlavné zmeny sa týkajú:

- vyváženía pomeru hodnotenia v jednotlivých oblastiach vyučovacieho predmetu,
- posunu od hodnotenia izolovaných vedomostí k širším spôsobilostiam,
- zmeny v hodnotení písanej a hovorenej produkcie žiakov,
- zmeny v hodnotení porozumenia vecných a umeleckých textov,
- širšieho využívania sebahodnotiacich procesov žiaka,
- posilnenia diferencovaného hodnotenia žiakov.

Vyváženie pomeru hodnotenia v jednotlivých oblastiach

Doterajším problémom hodnotenia v UJL je nepomer vo váhe hodnotenia výkonov v rozličných oblastiach. Zatiaľ čo na niektoré oblasti (napr. na oblasť pravopisu) sa kladie veľká váha, iné oblasti (napr. lexikálne znalosti žiaka, šírka slovnej zásoby, schopnosť plynulo

narábať so vzťahmi medzi slovami pre interakcii, recepcii či produkcii) sa do hodnotenia premietajú len minimálne.

PRACOVNÁ VERZIA

Posun od hodnotenia izolovaných vedomostí k širším spôsobilostiam

V súčasnosti sa hodnotenie zameriava najmä na sledovanie čiastkových jazykových alebo literárnych vedomostí žiaka bez súvislosti s ich využitím pri porozumení a pri tvorení textu. Napríklad, pri delení hlások podľa rôznych kritérií sa hodnotenie zameriava na ich výpočet, pri klasifikácii prídavných mien sa hodnotí mechanické delenie na akostné, vzťahové a privlastňovacie. Procesy a činnosti spojené s porozumením a s tvorením textu sa buď nehodnotia, alebo sa hodnotia zriedkavejšie ako čiastkové vedomosti. Platí to aj pre hodnotenie porozumenia umeleckého textu, ktoré sa doteraz orientovalo najmä na definovanie literárnovedných pojmov a priradovanie príkladov k nim, či na mechanické rozlišovanie žánrov na základe typických znakov.

Nastavenie jednotlivých komponentov nového vzdelávacieho štandardu SJL akcentuje komunikačnú funkciu jazyka, preto je aj v rámci hodnotenia potrebné presunúť pozornosť z hodnotenia vedomostí o jazykových alebo literárnych pojmoch na hodnotenie kvality komunikačných činností žiaka.

Zmeny v hodnotení produkčných spôsobilostí žiaka

V komponentoch *písaná produkcia* a *hovorená produkcia* sa vyčleňujú tematické celky obsahového štandardu *proces tvorenia textu a príprava a prednes hovoreného prejavu*. Ich cieľom je podchytiť a zdôrazniť procesúlnu stránku tvorby textov. Proces tvorby textov by sa mal premietnuť aj do hodnotenia. V súčasnosti sa hodnotenie zameriava skôr na hodnotenie výsledných textov. Hodnotenie samotného procesu tvorby textov si vyžaduje **individuálny prístup k žiakom**, pomáha im uvedomiť si nedostatky, ale aj silné stránky v tvorení textu. Hodnotenie písanej a hovorenej produkcie žiakov sa často redukuje na formálnu stránku. Obsahová a kompozičná stránka stojí na okraji záujmu, často sa hodnotí len všeobecným komentárom učiteľa, ktorý neposkytuje adresnejšiu pomoc žiakovi. Komplexné hodnotenie písomných a hovorených textov umožňuje žiakovi v budúcnosti lepšie vyjadriť svoj autorský zámer.

Zmeny v hodnotení recepčných spôsobilostí žiaka

Oproti doterajšej praxi je novou výzvou aj *hodnotenie procesov porozumenia vecného a umeleckého textu*, aby sa neredukovalo len na správne odpovede v zatvorených otázkach po vypočítaní/prečítaní textu alebo na hodnotenie teoretických vedomostí literárnych pojmov. Ako možné riešenie sa odporúča priebežné hodnotenie vybraných ukazovateľov porozumenia počúvaného a čítaného textu vo vopred určených etapách (napr. hodnotenie pokroku na konci každého mesiaca a pod.). K ukazovateľom porozumenia patrí napríklad to, či žiak vie vyhľadať v texte kľúčové slová alebo doslovné informácie, či vie vyvodiť z textu význam neznámeho slova alebo súvislosti medzi informáciami, či vie urobiť zhrnutie získaných informácií a pod.

Pri porozumení textu je osobitne dôležité uplatňovať pozitívne a motivačné formy hodnotenia. Pokroky v rozvoji čitateľstva totiž nie sú v rámci triedy rovnomerné a hodnotenie by malo rešpektovať individuálne rozdiely medzi žiakmi.

Sebahodnotiace procesy

Vo vzdelávacom štandarde UJL zohráva významnú rolu metakognícia, ktorej rozvíjanie je prítomné vo všetkých vzdelávacích cykloch. Zastúpenie metakognície vytvára podmienky pre sebareflexiu vlastnej rečovej činnosti, sebahodnotenie procesov porozumenia a tvorenia textu, identifikovanie problémov pri riešení praktických úloh spojených s komunikačnými činnosťami a navrhovanie rozvojových cieľov pre seba vzhľadom na analyzovaný súčasný stav výkonu v danej oblasti.

V rámci *sebahodnotenia hovorenej produkcie a komunikačnej interakcie* je vhodné používať audionahrávky a videonahrávky rečovej činnosti žiakov, vďaka ktorým sa môžu k svojim hovoreným prejavom vrátiť aj s časovým odstupom. Pred sebahodnotením musia byť žiakovi známe kritériá alebo kontrolné otázky, pomocou ktorých má svoj prejav hodnotiť.

Pri *sebahodnotení písanej produkcie* sa odporúčajú štruktúrované sebahodnotiace hárky viazané na zamýšľaný autorský zámer žiaka pri tvorbe textu, na proces tvorby textu a vo vyšších cykloch aj na žánrové špecifiká tvorených textov. Osobitným nástrojom sebahodnotenia môže byť opakované čítanie a revidovanie/upravovanie vlastného textu

aj s dlhším časovým odstupom (napr. pomocou premyslenej práce s pisateľským portfóliom; každý text žiaka môže byť príležitosťou na sebahodnotenie a optimalizovanie uplatnenej stratégie pri jeho tvorbe).

Pri *sebahodnotení v rámci recepcie textu* je dôležité zabezpečiť žiakom prístup k predchádzajúcim míľnikom (písomným prácam, pracovným listom, záznamom atď. so splnenými/nesplnenými úlohami) s cieľom posúdiť vlastný pokrok. Dlhodobejší progres v recepcných spôsobilostiach môže žiak pozorovať pomocou čitateľského portfólia, v rámci zážitkovej recepcie aj pomocou reflexívneho denníka o svojich čitateľských skúsenostiach a zážitkoch.

Diferencované hodnotenie žiakov

Aby bolo hodnotenie efektívne, malo by vychádzať z individuálnych schopností a potrieb žiaka. Nie je možné všetkých žiakov triedy hodnotiť podľa rovnakých kritérií. Diferencované hodnotenie umožňuje identifikovať silné a slabé stránky žiaka. Následne je možné nastaviť ciele tak, aby učebné činnosti žiaka viedli k nadobudnutiu potrebných znalostí a zručností. Kvalitatívna spätná väzba, konkrétne rady a odporúčania, ako nabudúce zlepšiť výkon v danej komunikačnej činnosti, sú cennejšie ako počet bodov alebo známka. Pri diferencovanom hodnotení tak výrazne narastá význam individuálneho progresu žiaka v rozvíjanej spôsobilosti.